

מי כעמך

ויקהל פקודי (החודש) - ויקרא • כ"ו אדר תשפ"ג • גיליון מס' 7

יורה דעה ♦ שו"ת על פי דברי הרב מרדכי שטרנברג זצ"ל

אלימות בחברה

המשמעות השלילית של אלימות היא השנאה שבאה לידי ביטוי (גם) במכה הפיזית. לכן כדי לתקן את הבעיה של האלימות הקיימת בחברה, יש צורך לטפל בעיקר בהגברת האהבה הפנימית וביחס המכבד לחבר. יחס שמכיר בערכו של החבר ובחשיבותו.

תוצאה נוספת מההתמקדות באלימות החיצונית וזניחת האלימות הפנימית היא הנטייה להתייחס בשלילה רק למפנה, אע"פ שפעמים רבות הוא מגיב באופן טבעי לאלימות פנימית ולשנאה שבאה מצד חברו. לדוגמה, אדם יכול לחרף מילולית את חברו או להתנהג בצורה מחפירה כלפיו, והחבר יגיב לכך באלימות פיזית. במקרה כזה בדרך כלל הביקורת שלנו תופנה למי שהגיב באלימות, אע"פ שבעצם הראשון היה האלים הרבה יותר ממנו, אלא שהוא לא ביטא את האלימות באופן הפיזי.

ביטוי נוסף של אותה בעיה הוא, שלפעמים אדם יכול להיות אלים מאוד בלי להרים את ידו - והחברה כלל לא תביט עליו כאדם אלים. אדם שמגיב בצנינות ובצעקות לדבריו של חברו, ומונע ממנו להביע את דעתו - למעשה נוקט אלימות מילולית. מדובר באלימות

שאלה: לצערנו, אנו רואים מקרים רבים של אלימות בין יהודים, כיצד מחנכים להפחתת האלימות בחברה?

תשובה: יש כיום התנגדות גדולה מאוד לאלימות, ונעשים מאמצי הסברה רבים כדי למנוע אותה. אבל פעמים רבות הגישה לתיקון האלימות בחברה ובנוער היא באמצעות תיקון המעשים החיצוניים - הסברה רחבה על האיסור להכות וכדומה. פעמים רבות התנגדות לאלימות משמעותה התנגדות לאלימות הפיזית בלבד, ואין בכלל עיסוק בשנאה ובאלימות הפנימית. בצורה כזו השדר שמשדרים לחברה כולה הוא שאין בעיה לשנוא את השני, אפילו שנאה עמוקה, כל עוד שנאה זו לא באה לידי ביטוי פיזי.

אבל באמת שורש הבעיה אינה האלימות הפיזית. האלימות הפיזית היא רק תוצאה. הבעיה היא באלימות בנפש, אלימות שמבטאת שנאה והתנגדות לאחר. הכאב הגדול של אדם שמקבל אגרוף מחברו לא נובע רק בגלל הכאב הפיזי, אלא בעיקר בגלל הכאב על העלבון שבא כתוצאה מהשנאה שהובילה את החבר להכות אותו. אם החבר היה נותן לו מכה מתוך ידידות הוא כמעט לא היה מרגיש את הכאב.

המשך בעמוד הבא <

מהו המשכן האחר של פרשת ויקהל
קריאה בתורה | הרב דוד ג'אמי, עמ' 2

אכילת כזית מצה בבת אחת
מצוות ד' | מהלכות הפסח, עמ' 3

יוצאים לעולם - סיפור
הווה עובדא | ניסים ירחי, עמ' 7

את מלחמות ה' אדוני נלחם
צופי ישועה קרובה | הרב חיים טייטלבוים,
עמ' 8

"מהו היחס למחאה כזו, הנובעת מהתפרצות של
סגולת ישראל, אך התוכן שלה שלילי ומחריב?"
שיחה של הרב דוד ג'אמי בענייני השעה

עמוד

4

מאורות ישראל

"עיקר חינוכו לא היה להיות רבי עקיבא איגר או רבי
מאיר שמחה, אלא שלא חלילה להיות 'עם הארץ'
על הגרש"ז אוירבך על פי הספר החדש "גאון ישראל"

עמוד

6

מאורי האומה

המשכן האחר של פרשת ויקהל

רבים כדי ללמדנו ש"לא יטוש ה' עמו ונחלתו לא יעזוב" (תהילים צ"ד, י"ד). אומנם יש נקודה משלימה לתשובה זו בספר 'אהל יהושע' של רבי יהושע הלר. שם נמנים ההבדלים בין הציווי בפרשת תרומה, לעשיה שמתוארת בפרשת ויקהל. חלק מההבדלים מהותיים וחלקם לשוניים. עיקר ההסבר שלו לשינויים הוא שיש הבדל בין המפגש עם השראת השכינה לפני חטא העגל לבין המפגש אחרי חטא העגל.

השכינה לא עוזבת את ישראל - כמו שראינו בדברי רבינו הרצ"ה - אבל הצורה שבה היא מתגלה השתנתה. לפני החטא העבודה היתה על דרך 'האדם הישר' של הרמב"ם (שמונה פרקים פ"ו) שהכל זורם באופן ישר וטבעי. אבל אחרי החטא האדם נפגש כבר עם הצדדים השפלים של הנפש ולכן הוא מלא מלחמות. זו עבודת ה' של מלחמה, מאבק וכבישה. צורת המפגש השונה עם השכינה חייבת להתבטא בבניית המשכן, וזו הסיבה להבדלים השונים.

אך יש לשאול, הרי השראת השכינה נובעת מקדושת המקום, האם גם זה השתנה? הרי המקום הוא מוחלט ואלוקי! אלא, שאף שהמקום הוא מוחלט, יש לו צורות שונות של ביטוי כתוצאה ממדרגת עם ישראל, וכיוון שמדרגת עם ישראל השתנתה, גם קדושת המקום השתנתה.

דבר זה בולט בצורתו של המשכן והמקדש לאורך הדורות: משכן המדבר, משכן שילה, משכן בגלגל, משכן נוב וגבעון, מקדש ראשון, מקדש שני ומקדש שלישי. בכל פעם צורה אחרת, כיוון שצורת השראת השכינה משתנה לפי המדרגה הרוחנית של עם ישראל! מדרגת עם ישראל היא הקובעת את הקדושה שיש במקום. קדושת המקום לא שונה לגמרי, היא נצחית, אבל הביטוי שלה הוא באופי וצורה שונים המשתנים לפי צורת עבודת ה' שלנו בכל דור.

שבת שלום!

פרשת ויקהל היא בעצם חזרה על פרשת תרומה. בפרשת תרומה מופיעים הציוויים על התרומה למשכן ועל בניית המשכן והכלים, ובפרשת ויקהל מופיעה התרומה שנתנו ישראל ובניית המשכן והכלים בפועל. אפשר להבין שצריך לייחד פרשה לציווי ופרשה נפרדת לעשיה בפועל, אבל לכאורה כדי לספר על העשייה בפועל של המשכן די לומר: 'ויעשו בני ישראל ככל אשר ציווה ה' כן עשו' (שמות ל"ט, ל"ב) - באופן כללי או אחרי בניית כל כלי בנפרד - מדוע צריך לחזור שוב על כל פרטי העשיה, שתוארו כבר בפרשת תרומה?

הבדל בולט יש בין שתי הפרשות. בפרשת תרומה הציווי הוא על הכלים ואח"כ על המשכן, ובפרשת ויקהל מוזכרת בניית המשכן ואח"כ בניית הכלים. וכבר עמדו חז"ל (ברכות ב"ה ע"א) על הבדל זה ואמרו שמבחינה רוחנית - שהיא הציווי - יש להתחיל מהפנים החוצה, וצריך להתחיל מהארון שהוא עיקר המשכן, ואילו מבחינה מעשית קודם כל צריך לבנות את המשכן ואח"כ להכניס אליו את הכלים (עין בעין א"ה שם). אך הבדל זה לא מסביר את הצורך לחזור שוב על כל הפרטים של בניית כל כלי וכלי.

תשובה לשאלה זו מופיעה בשיחות רבינו הרצ"ה לפרשת ויקהל. הרב צבי יהודה מיישב שבין פרשת תרומה לפרשת ויקהל התרחש מאורע שלכאורה היה צריך לשנות את כל התמונה. המאורע הוא חטא העגל. חטא העגל שינה את כל צורת הקשר שלנו עם ריבונו של עולם: 'וביום פקדי ופקדתי עליהם חטאתם' (שמות ל"ב, ל"ד), והיה אפשר לחשוב שהשראת השכינה במשכן בתוך בני ישראל תבטל או לפחות תידחה לכמה שנים. את חשש זה באה לסלק פרשת ויקהל. פרשת ויקהל מלמדת אותנו ששום דבר לא השתנה! גדולים בעלי תשובה יותר מצדיקים גמורים (ע"פ ברכות ל"ד ע"ב), וכיוון שחזרו ישראל בתשובה השראת השכינה חוזרת - הקב"ה מקבל אותנו שוב! לימוד זה הינו לימוד גדול מאוד ולכן התורה משקיעה בו פסוקים

המשך "יורה דעה" מעמוד 1

על תחשבו בלבבכם' (זכריה ח, יז). הנביא בא לתקן את חטא שנאת חנם ומעיר לנו בעיקר על תיקון המחשבות והרצונות הפנימיים. התיקון של השנאה הוא להפסיק להעלות על מחשבתנו את הדברים הרעים של הזולת ולא לעסוק בהם כלל. אע"פ שמבחינה הלכתית עיקר איסור של לשון הרע הוא בדיבור ולא במחשבה, תיקון החטא נמצא בעיקרו במחשבה ובעולם הפנימי. נצטוונו לעסוק בטוב משום שאנחנו מאמינים שהטוב הוא הדבר העיקרי במציאות.

יש להוסיף שכמובן היחס האהוב בין איש לרעהו אין משמעותו הסכמה מוחלטת בכל הדברים. היום מדברים רבות על 'הכלה', במובן של נתינת לגיטימציה למעשים והתנהגויות של אנשים שונים. אך זו טעות. אפשר 'להכיל' את החבר גם כאשר אני חושב שהוא טועה וגם כאשר אני מתנגד לדעותיו באופן תקיף. אבל ההתנגדות לדעותיו של אדם אינה התנגדות לאדם עצמו. עלינו לחנך לאהבה בין איש לרעהו, וכך תיפתר במידה רבה הבעיה העיקרית - האלימות נפשית, המילולית וממילא גם הפיזית. אפשר לחלוק גם מתוך אהבה וכבוד.

נערך כשו"ת על ידי ר' אריאל כהן על פי שיחה של הרב

לכל דבר. גם את האלימות הזאת עלינו לתקן על ידי ריבוי באהבה ובכבוד איש לרעהו.

טעות זו בגישה לאלימות נובעת מבעיה רחבה הרבה יותר. באופן כללי אנו רגילים לעסוק בחיים החיצוניים ולתת להם את עיקר החשיבות על חשבונם של החיים הפנימיים. אבל באמת עיקר החיים הם החיים הפנימיים - השאיפות והרצונות שקיימים בקרבנו. אדם המחפש את אושרו בחיים החיצוניים יפספס את ערכם האמיתי של החיים. אומנם חז"ל החשיבו מאוד את ערכם של המעשים: 'לא המדרש עיקר אלא המעשה', אבל המעשה המדובר בדבריהם הוא מעשה שנובע מ'מדרש' גדול ומביא אותו לידי ביטוי. כאשר אדם חי בשלמות החיים הפנימיים ממלאים את כל אישיותו עד כדי שהם נובעים ופורצים החוצה אל עולם המעשה.

אם כן, כדי לתקן את האלימות שקיימת בקרבנו לא נכון שהעיסוק העיקרי יהיה במניעת האלימות הפיזית. התמקדות בתיקון האלימות הפיזית לא יפתור את הבעיה משורשה. הדבר הנכון הוא לעסוק בתיקון השנאה הפנימית. כאשר הרצ"ה זצ"ל היה מדבר על תיקון שנאת חנם הוא היה חוזר על דברי הנביא 'איש את רעת רעהו

אכילת כזית מצה בבת אחת*

ב. לגבי מה שכתב השו"ע (סי' תע"ה א') ש"אם יכול" יאכל שני 'כזיתים' מצה יחד - הסביר המשנ"ב (סי' ט) שאין הכוונה שיבלע את שני הכזיתים בבליעה אחת, אלא יכניס לפיו וילעס את שניהם, ויבלע כזית בבת אחת, ושוב יבלע את הנשאר. וכן נקט מרן הרב זצ"ל.

שאלה: שמעתי שאולי מסוכן לבלוע אוכל בבת אחת?

א. כמובן אנו מדברים באופן שאדם לא מסכן את עצמו. תימה לומר שיש חשש סכנה בבליעת אוכל, גם אם בולע הרבה (1). כאמור, הלכה זו מקורה בראשונים, ואף האחרונים שכתבו שיש לבלוע הכזית בבת אחת לא הזכירו שיש להזהר מסכנה בדבר (2).

ב. ולפי האמור, שמכניס ולועס מעט מעט, רק עד שיעור הכזית שביכולתו לבלוע, ואז בולעו כאחת, אם כן ודאי אין בכך סכנה, ואף אין בכך קושי מיוחד יותר משאר מצוות הלילה. ולכאורה אין לומר על דבר זה שהוא פוגע בשמחת החג, כפי שאין לומר כך על מצוות ד' כוסות, ומרור, הסיבה, וסיפור יצי"מ כל הלילה. שהרי על המצוות נאמר "דרכיה דרכי נעם" אם כן גם דין זה הוא נעים.

שאלה: למה רק על המצה דנים האם לאכול בבת אחת?

א. אכן, גם אם לגבי המרור כתב המשנה ברורה לבלוע בבת אחת (סי' תע"ג שעה"צ ס' כפי שכתב תה"ד). ובחסה קל יותר לקיים זאת מאשר במצות. וכתב מרן הרב זצ"ל (אזהרות לפסח א', אות לו) שאם קשה לו בכך (כגון האוכל חרייץ), יכול להכניס כולו לפיו וילעס, ויבלע מעט מעט (בכדי אכילת פרס).

ב. אף לגבי שתיית ד' כוסות, כתב המשנ"ב (תע"ב ס"ק לד) כי לכתחילה נכון לשתותן בבת אחת ממש, דהיינו שישתה בלגימה ובליעה אחת לפחות 'מלוא לוגמיו' (שזהו השיעור שיוצא בו בדיעבד, ובלגימה נוספת ברציפות ישלים השיעור לכתחילה). (3) ולכאורה בדבר זה לא נחלקו המקילים (כחזו"ע) לגבי מצה.

ג. לגבי מצוות בהן האכילה (או השתייה) אינה גוף המצוה, לא הוזכר שיבלע בבת אחת. כגון לגבי קידוש (משנ"ב רע"א ס"ק ס"ח). וכן לגבי סעודות שבת, שהן משום כבוד ועונג, לכן השלימות בהן אינה במעשה "אכילה" שלם יותר, אלא בכבוד שבת שלם יותר.

ומה שכתב 'להכניס לפיהו בבת אחת' אין כוונתו שאת כל הכמות של שני כזיתים מכניס בהכנסה אחת לפיו, אלא רצונו לומר שבכל הכנסה לפה ייקח ביהד משתי המצות, בכדי שלא יקדים אחת לחברתה. ויכול להכניס מעט משניהם וללעוס ועוד מעט וללעוס, כיוון שאינו בולע בנתיים. אך סיפורו על הגריש"א עצמו שאכל בנחת, ולא בלע בבת אחת.

(ד) לפי המציאות. ובגמרא (יומא ב) נאמר ששיעור חכמים שבית הבליעה יכול לבלוע כביצה בבת אחת. הלל היה אוכל ביהד פסח מצה ומרור, כזית מכל אחד, וכתב על כך המרדכי: וא"ת והא אין בית הבליעה מחזיק ג' זיתים, וי"ל דהיינו כשהאוכל שלם, אבל כשהוא מרוסק מחזיק טפ"ו.
(ה) עיין במצוותיך אמונה, עיין הלכה מ"ט.

(ו) ובדיעבד יוצא אף אם שתה במשך של 'כדי שתיית רביעית', דהיינו ששתה בשתי לגימות רצופות (משנ"ב סי' תע"ב ס"ק לד). והרב זצ"ל כתב באזהרות ללשבת הגדול (א. אות כ"ה): "לא יפסיק בשתיית הרביעית, רק ישתה בלא הפסק רוב רביעית. ואם הפסיק אפילו מעט, נראה לעצ"ד אם עוד נשאר בכוסו רוב רביעית ישתהו בבת אחת. ואם אין בכוסו רביעית, בכוס שני ישתה כוס אחר בבת אחת". ויתכן שגם כוונת הרב דוקא אם הפסיק מעט בין הלגימות שאז אינו 'בכדי שתיית רביעית', וכפי שנראית דעת המשנ"ב.

שאלה: האם זה נכון שבלייל הסדר יש לאכול את הכזית מצה 'בבת אחת'? נראה מוזר למה יש צורך בכך, יש לזה מקור?

א. אכן כתב המשנה ברורה שלכתחילה יש לבלוע כזית מצה בבת אחת. טעם הדבר הוא על מנת שאכילת המצה תחשב לאכילה אחת של כזית, ולא לשתי אכילות שבכל אחת מהן אין כזית (כשאוכל ובלוע, ואוכל עוד לאחר הבליעה, הרי זה מעשה אכילה חדש). ואף שהלכה למשה מסיני שהאוכל כמה אכילות בתוך זמן של 'אכילת פרס' נחשב לאכילה אחת, לכתחילה יש לאכול את השיעור באכילה אחת ממש.

ב. הרבה אחרונים הבינו כך את דברי השו"ע בסימן תע"ה (סע' א' וסע' ו'), והרמ"א (בסימן תפ"ו). ומקורה בדברי הראשונים המובאים בבית יוסף (מרדכי סוף פסחים ד"ה כורכן בבת אחת, תרומת הדשן סי' קל"ט) (4). אמנם יש אחרונים שפירשו אחרת את דברי השו"ע (5).

ג. די בכך שובלע בבת אחת. כלומר, שיכניס לפיו מעט וילעס ולא יבלע, ושוב יכניס מעט וילעס, ולא יבלע עד שגיע לכזית - ואז יבלעו בבת אחת (6). ואינו צריך למהר בהכנסה לפיו ובלעיסה.

ד. אמנם הגרש"ז אויירבך אמר שקשה לקיים דין זה במצות שלנו שהן קשות (ואנו אוכלים 'כזית' גדול) (הליכות שלמה רפ"ב, דשימות). לכן למעשה אין צריך לבלוע את כל הכזית בבת אחת (חזו"ע ס"ו) וכן מסופר על החזון איש זצ"ל שאכל רגיל, וכן מורים המורים בדורנו לאכול המצה בנחת. אך אם רוצה ניתן לקיים זאת בבליעת 'כזית' קטן, וכמו שנבאר לקמן.

שאלה: אנו משתדלים לאכול מהמצה "כזית" גדול, לצאת ידי השיטות הסוברות כך, האם לפי המשנ"ב את כל שיעור זה יש לאכול בבת אחת?

א. כידוע נחלקו כמה הוא שיעור כזית (שו"ע סי' תפ"ו ומשנ"ב). לענין כזית מצה דאורייתא כתב המשנ"ב (תפ"ו ס"ק א', רע"א יג ביה"ל "של רביעית") ש"בודאי יש להחמיר". אך לענין דין זה של בליעה בבת אחת, די לעשות כשיעור הקטן. יש כמה שיטות בשיעור 'כזית', לכן אם רוצה לקיים הבליעה בבת אחת בלי להגיע לקושי הנזכר, יכול להכניס מעט מעט עד המידה שרואה שיכול להחזיק בפיו בבת אחת ולבלוע, ואם צריך ישלים לאחר מכן לשיעור הגדול.

* יסודות הדברים התבארו בספר 'מצוותיך אמונה' - הלכות פסח (מהדורת תשע"ט) לרב מרדכי הס, רב הניישוב נווה. הרב לא עבר על הדברים.

(א) הגר"א (תע"ה ס"ק ט') כתב שמקור הלכה זו מהגמרא פסחים (קיד): "אכלן לחצאין יצא ובלבד שלא ישהה יותר מכדי אכילת פרס", משמע דוקא בדיעבד יצא. והמגן אברהם (סי' תע"ה ס"ק ג') כתב שכך משמע בגמרא חולין (קג), והאחרונים פקפקו בראיה זו.

(ב) המג"א והגר"א פירשו שכוונת השו"ע שיש לבלוע כאחת, וכן נקטו רוב האחרונים, וכן כתב המשנ"ב. כך נקטו גם האחרונים הספרדים הנה"ח (סי' תע"ה אות ט"ו, אות י"ח), והבן איש חי. אמנם בספר שבת פסח (דף ו' ע"ב הו"כר כצירוף בחזו"ע) כתב שמכך שלא כתב זאת השו"ע במפורש, יש לומר שחזר בו מדבריו בבית יוסף.

כתב המג"א שממהר"ל משמע שחולק על עיקר דינו של תה"ד לבלוע בבת אחת, ופסקו המג"א ושאר האחרונים כתה"ד. בחזון עובדיה כתב לסמוך על מהר"ל, שכן כתבו כמה אחרונים, וקשה לקיים הבליעה בבת אחת.

בספר אורח משפט (סוף הלכות פסח) הדפיס הרצי"ה רשימות של 'אזהרות' שכתב הרב זצ"ל, לאומרן לציבור בדרשת שבת הגדול. שם כתב הרב (רשימה א' אות ל"ה): "ויאכל בבת אחת להכניס ב' הזיתים בבת אחת בפי, והבליעה אפילו לכתחילה מתר בכזית בבת אחת".

(ג) כך הובא בשם הגר"ש אלישיב (אשרי האיש עמי ת"ה) לפרש את דברי המג"א והמשנ"ב.

"דברי שלום ואמת"*

היחס למפגינים כנגד הרפורמה במערכת המשפט • מהו הגורם העמוק של ההתנגדות? • להפוך את הכעס לרחמים ולהתפלל שכל הכוחות באומה יחזרו למקום האמיתי ויפעלו יחד

א. מחאת המתנגדים

בעקבות החלטת הממשלה לבצע שינויים נרחבים במערכת המשפט, קם קול מחאה גדול בקרב המתנגדים לשינויים הללו. ציבור גדול יוצא לרחובות פעם אחר פעם. המחאה סוערת מאוד, ופעמים רבות מגיעה לפריצת מחסומים ולעימותים עם שוטרים. גם בקרב המנהיגים של המחאה בכנסת ישנן התנהגויות חריפות מאוד - עולים על שולחנות, צועקים ומפריעים. עלינו לברר תופעה זו.

ב. זו לא כפייה דתית

ראשית, צריך להקדים ולהבהיר, התהליך שמקדמת הממשלה הוא לגיטימי לגמרי. התרגלנו לחשוב שאנו, הציבור ה"דתי" לאומי, צריכים להיות אהודים על כולם, כך שכאשר בצד השמאלי של המפה הפוליטית יש מתנגדים הטוענים שמהלך זה יצור "קרע בעם" אנו מיד חוששים ומנסים למתן את השינויים כדי שלא יגרמו להתנגדות גדולה מדי. זו טעות. אנשי ציבור אלו נבחרו בצורה דמוקרטית ומקדמים את מה שבחרייהם מעוניינים שהם יקדמו. אל לנו להתרגש ממחאת המתנגדים ולחשוב שאנו פועלים בניגוד לערכי המדינה והמוסר.

כמו כן, אל לנו להתרגש מהטענה שזו "כפייה דתית". במה שנוגע להתנהלות הכללית של המדינה לא שייכת "כפייה דתית". כל אזרח בישראל מחוייב לחוק ואין זה משנה אם הוא מזדהה איתו או לא. כפייה דתית שייכת למה שנוגע לחייו האישיים של כל פרט ופרט. מה הוא עושה בתוך ביתו. ובזה כמובן החוק לא מתערב. יתירה מזו, אנו יודעים שמדינת ישראל היא מדינת העם היהודי. מדינה זו חייבת להתנהל על פי חוקי התורה מבחינה מדינית. לחוקק חוקים שמאפשרים את זה ומביאים לזה זו איננה כפייה דתית, בדיוק כמו שהתורה עצמה איננה כפייה דתית על היחיד.

ג. אכפת להם

לאחר הקדמה זו יש לשאול: מהו ההסבר להתנגדות החריפה שאנו עדים לה? השאלה איננה מדוע הם מתנגדים, פשוט הדבר שכל שינוי המרחיק את המדינה מלהיות "מדינת כל אזרחיה" הוא מגונה בעיניהם. הפלא הוא החריפות של המחאה שאנו עדים לה. לא האמנו שאנשים אלו שחלק מהם כל כך התבכרו ליהדותם עד שעזבו את הארץ, עזבו את קדושת הנישואין, את המילה ואת התורה - אנשים שהמדיה תופסת

אצל רובם מקום מרכזי מאוד בחיים עד שבזה רוב עיסוקם - אנשים אלו יצליחו לצאת מהבית למחאה כזאת חריפה וארוכה?! דבר זה מעורר פליאה, מביין מגיעה ההתנגדות החזקה כל-כך לשינויים שמבקשת הממשלה להעביר?

אפשר להסביר בפשטות שהם מפחדים שה"דתיים" ישתלטו להם על החיים ויהפכו את המדינה למדינת הלכה. ויכפו עליהם חיים על פי ההלכה. אך ויהפכו את המדינה למדינת הלכה. אבל נראה שיש פה משהו עמוק יותר שגורם את ההתנגדות, שאולי אפילו המוחים עצמם אינם מודעים לו. התנגדות כזו שיוצאת לפועל במחאות סוערות כאלה מלמדת שאכפת להם ממשו - הם מוחים כי זה חשוב להם. מה חשוב להם? המדינה. זה דבר גדול, לא חשבנו שלאנשים האלה המדינה כל כך חשובה כך שהם יצאו להפגין שבוע אחרי שבוע על אופיה של המדינה. זו התעוררות של משהו פנימי, של סגולת ישראל, שיוצאת אצלם אל הפועל בצורה של "עם קשה עורף".

ד. להפוך את הכעס לרחמים

מהו היחס למחאה כזו, הנובעת מהתפרצות של סגולת ישראל, אך התוכן שלה שלילי ומחריב? כשאנו עוסקים בשאלה הזו יש לזכור, אנשים אלו הם דור רביעי לנתק מהתורה והמצוות. הם גדלו ללא כל קשר ליהדות ויראת שמיים - נתק מוחלט, ומצד שני הם שטופים בדעות זרות מיובאות, דעות גוייות, הם תינוקות שנשבו! זה מצער מאוד. מי מתנגד לנו? אחים

שלנו, יהודים יקרים, הם אלו שמתנגדים אלינו, יש לנו הרבה כעס בלב עליהם, כשהם היו בשלטון הם לא התחשבו באף אחד, רמסו את כולם, ועכשיו הם מוחים וצועקים נגד הצדק, זה מרתית. אבל צריך להפוך את הכעס לרחמים⁷ - הם מסכנים, אומללים, חסרי עמוד שדרה אמיתי, חסרי קשר למסורת ישראל.

זה מה שכותב הרב⁸ ש"השפחה בישא של רוח הזמן" שבתה אותם כביכול, והם נחשבים תינוקות שנשבו. יש בהם זעקה פנימית הנשמה שלהם לא מפסיקה להתגעגע לקרבת א-לוקים, אך הם כל כך מנותקים שהם לא מבינים כלל למה הם מתגעגעים. לכן, אין מקום לכעוס עליהם. כשאנו נאבקים, אנחנו לא נלחמים בהם, אלא במי ששלח אותם, ובמי שבלבל אותם והציף אותם בדעות הזרות האלו.

צריך להתפלל עליהם שיחזרו למקור האמת. הרב זצ"ל כותב בסוף אגרת של"ב: "וזאת תהיה כל מגמת תפילת כשרי ישראל, לקשר את

◆ ◆ ◆
נראה שיש פה משהו עמוק יותר שגורם את ההתנגדות, שאולי אפילו המוחים עצמם אינם מודעים לו. התנגדות כזו שיוצאת לפועל במחאות סוערות כאלה מלמדת שאכפת להם ממשו - הם מוחים כי זה חשוב להם. מה חשוב להם? המדינה.
 ◆ ◆ ◆

ז. עבודת מרדכי

גם במגילה עצמה רואים את הרעיון הזה, בגמ' מסכת מגילה^ז נחלקו רב ושמואל מה פירוש הכתוב "ויעבור מרדכי ויעש ככל אשר ציווהו עליו אסתר"^ח, (פס' זה נאמר מיד אחרי ציווי אסתר "לך כנוס את כל היהודים"^ט), רב אומר שעבר מצות אכילת מצה, כיון שצם בליל ט"ו ניסן. שמואל אומר שעבר "עורקמא דמיא", נהר מיס. מה הכוונה בזה? למה חשוב למגילה להסביר מהי הדרך שבה מרדכי הלך כדי לקיים דברי אסתר? האבן עזרא^י מסביר ש"שושן הבירה" היא מקום מושב המלך והשרים היהודים לא גרים שם, למעט מרדכי שדאג לאסתר וגם היה מקורב למלכות. היהודים גרו ב"עיר שושן".

על פי זה מבאר ר' יהונתן אייבשיץ את דברי הגמרא: בין שושן הבירה לעיר שושן היה נהר אולי^{יא}, את הנהר הזה היה מרדכי צריך לחצות. מרדכי יושב בשער המלך, הוא שר, הוא אדם חשוב. אך אסתר אומרת לו שעכשיו צריך אחדות של כל העם כדי להיכנס למקום הסכנה ולצאת בשלום. לכן מרדכי עובר את הנהר כדי להגיע לרחוב היהודים. זה מעבר גדול שאינו לפי מעלתו. מרדכי "יורד אל העם" כדי לאחד אותם כנגד הצרה.

גם הרב זצ"ל במאמר עד דלא ידע^{יב} כותב שהפיזור והפירוד הוא מה שמאפשר את הפורענות, והתיקון לזה הוא "לך כנוס" - להתאחד. יש מחלוקות בהנהגת העם, ואף מחלוקות תהומיות, אך היסוד לכל הוא האחדות שבה כולנו פועלים יחד למען עם ישראל.

ח. מתנות לאביונים

גם בתקנות מרדכי ואסתר נראה עניין האחדות. שמחה היא דבר מחבר, בהיפוך מהעצב, שגורם לפירוד. עניינן של סעודת פורים ומשלוח מנות הוא שמחה וחייבור, ואילו מצוות מתנות לאביונים לכאורה עניינה דאגה למסכנים. אך ברמב"ם מבואר שמצוות מתנות לאביונים היא חלק ממצוות היום - שיהיה יום משתה ושמחה. ויתרה מכך, מהרמב"ם נראה שזו שיא השמחה, שכך לשונו: "שאינן שם שמחה שלימה ומפוארה אלא לשמח לב עניים ויתומים..."^{יג} ואף כותב שם: "המשמח לב האומללים האלו הוא דומה לשכינה שנאמר "להחיות רוח שפלים ולהחיות לב נדכאים"^{יד}.

גם זה נוגע למה שהתבאר כאן. צריך "להחיות לב נדכאים", למסכנים הללו שמוחים היום ברחובות אין לנו יכולת לעזור באופן ממשי כרגע, אך עכ"פ מה שביכולתנו נעשה, נבין מניין מגיעה ההתנגדות שלהם, נבין את הנתק הגדול שלהם ממקור חייהם, מתוך כך נהפוך את הכעס עליהם לרחמים ולתפילה להשיב אותם למקור חייהם, ובע"ה כבימי מור והדס נראה נפלאות לקבץ פזורינו ולתקן כל עוונותינו במהרה בימינו.

בלילה הזה, והתחיל לבכות.
י. ע"פ שמואל ב' י"ד, י"ד.

יא. זו הכוונה של מה שכתוב בסידורים להתפלל על משיח בן יוסף שלא ימות.
יב. דף ט"ו עמוד א'.

יג. אסתר ד', י"ז.

יד. שם ד', ט"ז.

טו. שם ג' ט"ז.

טז. דניאל ח', ב'.

יז. מאמרי הראי"ה עמ' 155.

יח. הלכות מגילה פרק ב' הל' י"ז.

יט. ישעיהו נ"ז, ט"ז.

כל נשמות עם ד' למקור החיים... ואין ערוך ושיעור לשמחת עולמים וחדות ד' הבאה מהתהפכה חשוכה לנהורא^י. אחרי שמבינים את גדול הריחוק שלהם, הכעס הופך לרחמים, ומתוך כך מגיעים לתפילה עליהם שישובו למקור החיים.

ה. אבדן ערכי הציונות

ודווקא משום שאנו מבכים את הזעקה של אחינו האובדים אסור לנו להכנע למה שהם אומרים בפיהם, אלא לשמוע את זעקת הכאב והאובדן של הערכים הלאומיים-ציוניים. טובתם היא שתחזור המדינה שלנו להיות מה שהיא צריכה להיות - מדינת העם היהודי. לא מדינת "כל אזרחיה", לטובתם, אסור לנו בשום אופן להיכנע לתכתיב פירוק המדינה הציונית והזהות היהודית, ילדיהם יתפכחו במהרה ויאמרו לאבותיהם - היכן הייתם? מדוע שכחתם את עם הנצח?

ומתוך אהבתנו והחייבור לאחינו, צריך להמשיך ולחבר את כל מערכת החול של המדינה אל מקורה - מקור הקודש, ולהמשיך לשלול את כל ההשפעות הזרות האוכלות בנו בכל פה. חלילה לנו לאבד את החשבון הנכון, כי אם אנו נשכח על מה אנו נאבקים, אם ידינו תתרפינה במלחמה מתוך איזו דאגה לשלומם של אחינו אהובינו - בהם עצמם אנו פוגעים יותר מכל. דווקא בעמידתנו על האמת אנו מקרבים גם אותם אל האמת והטוב בע"ה במהרה. לכן עלינו להתחזק בבירור האמת ובתפילה על אחינו שישובו אל דרך התורה, דרך האמת.

ו. מלכות שאול

בהפטר פרשת זכור קראנו על ציווי ד' לשאול למחות את עמלק. שאול שומע לקול העם ומשאיר את אגג מלך עמלק ואת מיטב הצאן והבקר. הקב"ה מתגלה לשמואל ואומר לו "בחמתי כי המלכתי את שאול למלך כי שב מאחרי ואת דברי לא הקים..."^א, כלומר, מלכות שאול תיפסק ובמקומו ימלוך דוד, וממשיך הפסוק: "ויחר לשמואל ויצעק אל ד' כל הלילה", שמואל מצטער ומתפלל כל הלילה, על מה? על מלכות שאול! מלכות שהיא רק מלכות שעה והכנה למלכות דוד, המלכות שעברה על רצון ד', בכל זאת עליה מתפלל שמואל כל הלילה, שישווב בתשובה ולא תיפסק מלכותו^ב.

זה נוגע לעניינו. להתפלל ש"לא ירח ממנו נדח", שכל הכוחות יצטרפו לבניין האומה ולא יהיה כח שיאבד בלי שיעשה את תפקידו. גם הכוחות הללו שנראים לנו כל כך "שליליים", ודאי יש להם תפקיד, וצריך להתפלל עליהם שיעשו תפקידם ולא יאבדו^ג.

* מעובד משיחה של הרב דוד ג'אמי שליט"א בענייני דיומא, הרב עבר על הדברים.
א. זכריה ח', ט"ט

ב. וכפי שראינו בעניינינו שכשהם היו בשלטון הם פעלו בדיוק כך ולא התחשבו בצעקות שהקימו אנשי הימין.

ג. עי' נצח ישראל עמ' פ"ג.

ד. תניא פרק ל"ג לרחם ואז לאהוב כי שמרחה אוהב.

ה. אגרות הראי"ה חלק א' אג' קל"ח.

ו. אגרות הראי"ה חלק א' עמ' ש"ע.

ז. פסקא זו הרב הוסיף בכתב.

ח. שמואל א' ט"ז, י"א.

ט. בשנה שעברה הרב מרדכי זצ"ל קרא את ההפטרה הזו. אחר כך הוא אמר שהוא היה רוצה להיות בלילה הזה ששמואל מתפלל על מלכות שאול, לראות מה התחולל שם

מאורי האומה

איתמר ק.

"עיר וקדיש מן שמיא נחית"

"עיקר חינוכו לא היה להיות רבי עקיבא איגר או רבי מאיר שמחה, אלא שלא חלילה להיות 'עם הארץ'". סיפורים על הגרש"ז אויירבך על פי הספר "גאון ישראל"

יסוד נוסף בדרכי הלימוד ניתן ללמוד מסיפור שסיפרה ביתו, רחל גולדברג, אשת הג"ר זלמן נחמיה גולדברג זצ"ל. בהיותה נערה עמל רבינו על הוצאת הכרך הראשון של ספרו 'מעדני ארץ'. לצורך כך, הוא ביקש ממנה להעתיק את חידושי בכתב ידה, שכן היה לה כתב נאה ומסודר. תוך כדי העבודה היא הבחינה כי אביה חוזר אין ספור פעמים על ביטויים כגון 'נראה לעניות דעתי', 'חושבני', 'זאולי יש ליישב' ועוד. היא התפלאה באוזני אביה: כיצד ניתן להוציא ספר מלא ספיקות ודברים לא מבוררים? ענה לה רבינו: 'רק מי שלומד הרבה יכול לומר 'לעניות דעתי', שכן מי שלומד בשטחיות יכול לסבור סברה ולחשוב שרק היא האמת, אך מי שעמל היטב רואה את כל הצדדים. ככל שעמלים יותר - רואים יותר בבהירות מה מבינים ומה לא מבינים'.

הקשר לרבי מאיר שמחה מדווינסק זצ"ל

מכל ענפי הדורות האחרונים, הושפע רבינו בצורה מיוחדת מתורתו של הגאון רבי מאיר שמחה מדווינסק זצ"ל. רבינו הרבה להגות בספריו 'אור שמח' ו'משך חכמה', והיה מרבה לספר על גדולתו העצומה בתורה, על פי סיפורים ששמע.

מעשה שהיה שבשיעור אחד דן רבינו בדבריו של רבי מאיר שמחה. בסוף השיעור ניגש אליו תלמיד ואמר לו 'אולי ר' מאיר שמחה התכוון לומר כך וכך', בתגובה לכך גער בו רבינו: 'לי מותר לקרוא לו 'ר' מאיר שמחה' כי אני הייתי חי בדור שלו, אבל בשבילך הוא 'האור שמח'!

מנהגי ישראל

חשיבות מיוחדת העניק רבינו למנהגים שהתקבלו בתפוצות ישראל והונהגו על ידי גדולים. כאשר הייתה לו קושיה על מנהג, הנחת המוצא שלו הייתה שצריך להבין מדוע נוהגים כך, וכיצד יש ליישב את המנהג. הוא שלל לחלוטין את המחשבה שצריך להפסיק מנהג רק משום שיש עליו קושיות. למשל, היו שערערו פעם על מה שנוהגים בהרבה בתים מישראל להכין בשבת מאכל ביצים עם בצל. המערערים אף רצו לפרסם ברבים שהדבר כרוך בחילול שבת. ענה על כך רבינו בתוקף: 'הסבתות שלנו לא חיללו שבת!', ואחר כך האריך להסביר את צדדי ההיתר כפי שנדפסו בספר 'שמירת שבת כהלכתה'.

תורה עם דרך ארץ

מתוך גדולתו בתורה ידועה גם הקפדתו הגדולה של רבינו על הכלי המחזיק אותה, הלא הם מידותיו של האדם, תוך ירידה לעומק העניין ולא לאופן החיצוני והשטחי שהדברים נראים. בתשובה לשאלה שנשאל פעם: 'מדוע אנו הולכים בקומה זקופה ואין אנו נוהגים ללכת בגו כפוף כפי שכתוב בספרי המוסר?', ענה רבינו: 'משום יוהרה'...

כמו כן, כשזיהה רבינו קנאות המגיעה מתוך בעיה במידות מחה על כך בתוקף. דוגמה לכך ניתן לראות במעשה שהיה בישיבת 'קול תורה'. לכמה בחורים בישיבה היו טענות על כשרות המטבח. הם פנו להנהלה, וזו לא שעתה לדבריהם. אז קם אחד מהם והחליט לעשות מעשה: בשעה שנתבשלה במטבח קדירה עם בשר, הגיע ושפך לתוכה חלב בכוונה, ואחר כך הודיע לכולם כי האוכל טרף.

הדבר נודע לרבינו, ולמחרת בפתח השיעור דיבר על כך ככאב ובהתרגשות. 'הדבר הראשון הוא', אמר רבינו, 'שהבחור הזה עבר על איסור דאורייתא של בישול בשר בחלב'. 'הדבר השני הוא, שהסיבה לכך שבחור מגיע להתנהגות כזו היא משום שהוא מזלזל בממון הישיבה וכן משום שהוא מפקפק על הכשרות בישיבה בעודו יודע שכל הרבנים בישיבה אוכלים ממנה'.

רבינו זצ"ל השיב נשמתו ליוצרה ביום רביעי, כ' אדר ב' ה'תשנ"ה. יהי רצון שנזכה ללכת בדרכיו ולהידבק במידותיו.

לקראת יום השנה הכ"ח להסתלקותו של עמוד ההוראה, הגאון הגדול רבי שלמה זלמן אויערבך זצ"ל, ביקשנו את רשותו של הרב ח"ש רחנטל שליט"א ללקט מעט סיפורים והנהגות של הגרש"ז מספרו 'גאון ישראל' שערך והוציא לאור לפני כשנה, ובימים אלו יוצאת מהדורה שניה מתוקנת ומורחבת בשני כרכים.

כל מי ששמע מקצת שבחו של רבינו זצ"ל יודע כי בכל תחום בחיינו שבו יעסוק - הוא יגלה ים שאין לו סוף, ולא תהיה לו שום יכולת להחליט איזו הנהגה היא 'החשובה ביותר' שראוי ראוי לציינה במיוחד. על כן, כל מה שליקטנו מהספר הוא רק פירוורים משולחן גבוה, תוך מסירת מודעה רבה לאורייתא שיותר ממה שקריתי לפניכם כתוב כאן.

"כי הם חיינו"

ביסוד לכל, ניצבת דביקותו העצומה של רבינו בתורה. התורה הייתה משוש חיינו והעניקה לו חיות רוחנית וגשמית כאחד. מעשה היה שחזר רבינו לביתו תשוש כולו ובקושי רב עלה במדרגות. כשהגיע למעלה, ראה שממתנינים לו אנשים רבים, ובשארית כוחותיו התנצל בפניהם שהוא מאד תשוש וכעת אין לו יכולת לקבלם. בין הממתנינים שם היה אחיינו, הגר"צ רוטברג, ראש ישיבת 'בית מאיר'. משהבחין בו רבינו - הזמינו להיכנס הביתה. הרב רוטברג אמר לרבינו: 'הדוד לא מרגיש טוב, אבוא בפעם אחרת', אולם רבינו ענה לו: '"לא מרגיש טוב" - זה רק עד הלימוד'.

בהזדמנות אחרת, הגיע הרב רוטברג להתייעץ עם רבינו בענייני שביעית, ורבינו ביקש ממנו לקצר בשאלתו כי היה מאד תשוש. אך ברגע שהחלו לדבר בלימוד ולשקוע בעומקה של הסוגיה, הדיבור התארך מאוד בלי שרבינו שם לב כלל לחולשתו.

מתוך דביקותו בתורה הגיע עמלו הגדול בה. אחד מנכדיו סיפר, שפעם בא לרבינו וביקש שיייע לו להבין דבר בלימוד, שכן הוא עמל עליו רבות ועדיין לא מבין אותו כראוי. ענה לו רבינו: 'כשאני מתקשה באיזו סוגיה, פרטיה נמצאים בראשי. לפעמים שבועיים שלמים אני חי איתה, אוכל איתה וישן איתה. כמה השקעת אתה שאתה כבר מתייאש ואומר שאינך מבין?'.

דרכי לימוד

רבינו גם סלל דרך ברורה בדרכי לימוד התורה וההתגדלות בה. בני רבינו מספרים שעיקר חינוכו לא היה להיות רבי עקיבא איגר או רבי מאיר שמחה, אלא שחלילה לא להיות 'עם הארץ'. הוא תמיד נתן הרגשה לסובביו שלהיות עם הארץ הוא האסון הגדול ביותר.

בשיחה גלויה עם תלמידיו, אמר פעם: אני נהנה יותר מקושיות שאתם מקשים בסברא, יותר מקושיות על סתירות בדבריי ממקום אחד לאחר, כי חילוקים ניתן לומר בכמה אופנים, ולא תמיד זה מגדל ומחנך. אבל כשאתם שואלים כדי להבין את הדברים שנאמרו, מבינים יותר טוב וממילא גדלים יותר. מעשה בתלמיד אחד ששאל את רבינו מהי ה'שיטה' הנכונה ביותר ללמוד בה. ענה לו רבינו: 'אין הלכה כשיטה', ולאחר מכן הוסיף: לשבת וללמוד - זו השיטה!

רבינו הדגיש מאד שסברא הישרה היא מהיסודות החשובים ביותר בלימוד התורה. באחד השיעורים במסכת בבא קמא אמר רבינו דרך מסויימת בהבנת חיוב התשלומים של שור המזיק, רבינו האריך לבאר כיצד לפי הבנה זו מתורצות קושיות רבות בסוגיות שונות במסכת, ואף דברי הראשונים מוסברים היטב. אך לאחר שהאריך בהבנה זו סיים ואמר שבשום אופן אי אפשר לומר דבר משונה כזה, והתחיל לחזור ולתרוץ את השאלות אחת לאחת, כל שאלה לגופה. כשהייתה סוגיה אחת שלא מצא לה תירוץ, אמר: עדיף להישאר בקושיה ולא לומר דבר משונה שאין הדעת סובלתו.

• הוזה עזבדא •

סיפור - ניסים ירחי

יוצאים לעולם

בוא נעשה חזרות!
- אתה ממש שמח! יפה לך. אז ככה: היתה לנו מצוות קידוש החודש, מצוות קרבן פסח, וכלולה בה גם מצוות ברית מילה.
-מדהים! סוף סוף יש לנו בשביל מה לקום בבוקר! מקווה שנמשיך כך!
-תגיד, הבנת את המטרה של מצוות קידוש החודש? מעניין, למה להתחיל במצווה הזו? היא בכלל לא רלוונטית, רק כשנגיע לארץ ישראל נוכל להתחיל ממש לקיים את המצווה הזו.
-האמת שהמצווה הזו מחמיאה לנו. מתחילים איתנו 'הכי חזק' שאפשר! היינו יכולים להסתפק במצוות פרטיות עם פחות השפעה ישירה על העולם, אבל ד' כנראה רוצה לומר לנו שאנחנו מקבלים בעלות על העולם - על עולם הקודש!
- בעלות על העולם?! תגיד לא השתגעת קצת? רק אמרו לנו לקדש את החודש על פי ראיית הלבנה. פספסתי משהו?
-ידידי, פספסת, ובגדול. אתה יודע מה זה אומר, שעם ישראל הופך להיות אחראי על הזמן של העולם. על הזמן! איזה יום יהיה קודש ואיזה יום יהיה חול, ואיזה זמן יהיה קדוש יותר מחבירו. אתה מבין את האדירות של האומה שלנו! כמו שד' יסד עולם עם שבת בתוכו, כך הוא נותן לנו עכשיו את הכח לקדש את הזמנים בעולם. איזו זכות... אוי, אני עוד רגע מתעלף מאושר.

*
-רגע, רגע, אל תתעלף. יש לי עוד שאלה.
-טוב, אבל מהר, אני כבר רוצה ללכת ללמוד את ההלכות של המצוות שנתנו לנו.
- אם זה כמו שאתה אומר, שעכשיו ההנהגה של העולם עוברת לסמכותנו, אז בשביל מה כל התפאורה שהייתה עד עכשיו מבחוץ. למה כל המכות האלה, כל הרשמים האדירים והבלתי נשכחים, הרי בכלל לא היינו חלק מהדבר הזה, ועכשיו אנחנו נכנסים לתמונה! מה הקשר בין הדברים?
-אתה ממש צודק, אני חושב שכנראה היינו 'מסתדרים מצוין', אלא זה לטובתנו ואפילו לטובתם.
-לטובתם? אתה לא רואה שהמציאות לא כל כך לטובתם כרגע?
-אני חושב שזה כן, לטובת כל העולם כולו. ד' רצה לפתוח ב'פגישת היכרות' עם רבון העולם, הכח האדיר שיצר את הכל. אחרי שהעולם כבר פגש והכיר את הגודל הזה פנים אל פנים, אנחנו כבר נוכל יותר בקלות להבין שיש מנהיג לבירה ושיש הנהגה. אם ד' ירצה לתת לנו את ההנהגה על העולם, יש כנראה אמת בדבר. הקבלה תהיה הרבה יותר בהסכמה, ובלי האשמות של 'גניבת שלטון'. תאמין לי, אם אנחנו נעשה את שלנו, הם יקבלו את ההנהגה הזו, וגם הם יזכו להיות חלק ממהו גדול. מי יודע אולי גם בזכה ליצור איתם שיתופי פעולה, הרי בטח יש לנו דברים ללמוד מהם, וגם הם לא ישבו ויסתכלו עלינו וירגישו מיותרים, הרי ד' יצר אותם גם.

*
לפתע:
- למה אתם יושבים כמו איזה אנשים...
- חסרי מעש? אל תדאג, העידן הזה נגמר, מפסיקים להיות כמו עובר במעי אמו, ומתחילים לעבוד, יוצאים לעולם, ובגדול.

- איזו מכת מחץ זו הייתה עכשיו, חושך ואפילה, איזה פחד! מעניין מה תהיה המכה הבאה, ובכלל, למה הקב"ה בחר להביא דווקא את המכות האלה?
- אני חושב שאמרו משהו על 'מידה כנגד מידה', מין עונש טבעי כזה שבא ללמד אותך שהיית לא בסדר. למשל אם תאכל יותר מדי תרגיש את זה לכמה שעות ואפילו לכמה ימים. הגוף מאותן לך לשים לב קצת יותר להתנהגות שלך. כך גם ד' מדבר איתנו דרך המאורעות שהוא מביא עלינו, ובפרט במאורע כמו זה של אומה שלמה שמקבלת מכות כל כך קשות.
- כן, הם משלמים מחיר מאוד כבד. לעומת מה שהם עשו לנו זה בהחלט מובן. האמת, מאוד משמח לראות את המכות האלו כי רואים שיש מנהיג לבירה. אי אפשר להתנהג כמו חיה טורפת ולהמשיך לחיות את החיים כרגיל.
-כן...
- אתה נראה קצת מבואס, זה בגלל המצב? אף פעם לא היה טוב יותר מעכשיו!
- כן... קצת קשה לי לראות את כל מה שקורה פה.
-למה? מה הבעיה? מה, אתה מרחם על האכזרים האלה?! מי שמרחם על אכזרים סופר...
-לא, חלילה! אבל אני כל היום מסתכל איך המצרים חוטפים וממשיכים לחטוף זה נחמד מאוד, אבל אני מרגיש קצת מיותר בסיפור הזה.
-למה כוונתך?
- אתה זוכר את התקופה שהיינו הולכים לראות את המשחקים של 'בני פרעה' מול 'הפועל פיתום'?
-בטח! זה היה ממש טוב! כל פעם הם היו סופגים הפסד גדול יותר מהקודם. מזל שאני אהדתי את 'בני פרעה', כל פעם היינו מנצחים...
-ואני כל פעם הייתי צועק עליך שלא באמת ניצחת אף אחד. אתה רק יושב מבחוץ ומסתכל. אף פעם לא נגעת בכדור, ואם אתה רוצה לנצח מישוהו אז אתה צריך לקום מהקורסא הנוחה שלך.
- אה נכון! אני זוכר את זה! כל פעם שחשבתי להתחיל משהו זה לא יצא לפועל. נעלי הספורט שלי עדיין בארון...
- אז זה מה שאני מרגיש עכשיו. אני רק מסתכל מבחוץ איך הקב"ה מנהל פה את המערכה לבד מול המצרים, ואני לכאורה קצת מיותר פה בכל הסיפור הזה. הייתי רוצה מאוד להיות קצת שותף למה שקורה מסביב.
- עכשיו אני מבין למה אתה מתכוון. אשריך! באמת תמיד היית כזה אידיאליסט, הלוואי שגם לי היו מידות כמו שלך.
"חברים! בואו, יש כינוס של משה רבינו! הוא רוצה להגיד לנו כמה הוראות, לעשות משהו, להתכונן למשהו, לא ממש הבנתי מה בדיוק..."

*
לאחר כמה דקות:
-אני לא מאמין שזה קרה! סוף סוף!
-כן, בדיוק מה שרצית! חבל שלא דיברנו על המשיח...
-אתה לא מבין, זה הרבה יותר טוב ממשית, סוף סוף מכניסים אותנו לתמונה! קוראים לנו לדגל, מתחילים לתת לנו אחריות! "מצוות", אוי, רק לשמע הדבר הזה אני מתמלא צמרמורת, עד דבריו של משה רבינו הרגשתי מיותר. עכשיו נותנים לנו משימות. איזה טוב ד'! אז כמה מצוות קיבלנו עכשיו?

• צופי ישועה קרובה •

הרב חיים טייטלבוים - תנועת ישראל יהודית

את מלחמות ה' אדוני נלחם

עוררנו בליבנו נגד הקמים עלינו להכחיד את קיומנו. אפילו אם היתה רק מלחמת חיים פשוטה, גם היא אינה בושה, במקום שאינה בנויה ע"פ עיוות משפט" (מאמרי הראייה עמ' 508).

יתירה מכך, תרבות של רצח ואכזריות צריכה לעבור מן העולם. זה תפקידנו לא רק כמלחמת קיום, אלא כחלק ממשימה של תיקון העולם כולו במלכות שדי. אי אפשר לקבל את העובדה שיש תרבות באיזשהו מקום בעולם ששפיכות דמים היא חלק קבוע ממנה, שחודש שלם בשנה ידוע כחודש של דם ברחובות. תרבות כזו צריכה לעבור מן העולם. אפילו לא היתה בתוכנו, אלא במקום אחר בעולם, היה עלינו לשלוח את כוחותינו לכלותה, כוחות הברית כנגד הרע העולמי: "שבע האומות, שרק מפני אותו השריד אשר נואלנו להותיר מהן, גרמנו לנו את כל אותן הצרות, החומרות והרוחניות, ולמדנו לעשות את כל תועבותיהן - שריפת בנים ובנות באש, וכל תועבות האמורים... אתה, יקירי, שואל למה התייחסנו אליהן באכזריות? לא נוכל לצייר כמה חשוך ושפל היה העולם מבלעדי האכזריות הזאת שלנו" (מאמרי הראייה עמ' 508). המוסר העדין שבנו הוא שדורש את האכזריות הנדרשת להריסת הרשעות השפלה.

ומעל הכל. הבנת תפקידנו הכלל עולמי היא גורמת למחות כנגד כל פגיעה בכבודם של ישראל. מעמד העולם כולו תלוי בהופעת אורם של ישראל. גילוי שם ה' בעולם מונח לפתחנו. אכזריות וטיפשות הן לתת לגורם כלשהו לעכב את הופעת האור האלוקי, התלוי בהופעת אורה של ממלכת הכהנים והגוי הקדוש, של קודש ישראל לה'. הרחמים על האכזריות הזו, הפוגעת אפילו רק בכבודם של ישראל, אפילו אם לא בנפשם, רק גילוח הזקנים של נציגי ישראל - היא עצמה האכזריות הגדולה כלפי האנושות כולה, שזקוקה כאוויר לנשימה להופעת המוסר, הצדק, הטוב האלוקי המופיע בחייהם של ישראל. "ויקל וחומר שמעמד חיינו בעולם הוא אור העולם... ובמקום שהנבואה מאירה לנו דרך לאמר זה המכשול, של איש פלוני, או של קיבוץ פלוני, צריך שיוסר מעל דרך תולדתנו, רק אכזריות שוממה ושפלות של מוגי-לב תוכלנה להתייצב נגד עוז-חיים זה" (מאמרי הראייה עמ' 508).

זו הידיעה הנדרשת לכל לוחם, "שעל ייחוד ה' הוא עושה מלחמה" (רמב"ם הל' מלכים פ"ז), נלחם מתוך שאיפת הופעת הצדק האלוקי בעולם, נלחם על כבוד ה', על המוסר האלוקי, שמופיע מתוך כבודם של ישראל. "כי מלחמות ה' אדוני נלחם" (שמואל א, כה, כח).

מתוך תודעת הלחימה הזו ייצא הכוחות המוסריים לכלות את אויבנו, לגדוע את כל הידיים הקמות נגדנו. לא 'להכיל', לא 'להתפשר', לא לאפשר אפילו פגיעה קלה בכבוד ישראל. ומתוכה ניתן גם ללחום ללא כל פגיעה בעדינות הפנימית, מתוך הידיעה שאהבת הטוב השלם היא שמדריכה אותנו ללחום ברע, ולא מידות אכזריות מקולקלות. "מלחמת קיום, קיום האומה, מלחמת ה' היתה, בהכרה פנימית. עזיזים היו ברוחם, וידעו בעומק החושך לבחור בטוב, ולסור מן הרע. גם כי אלך בגיא צלמוות לא אירא רע" (אורות המלחמה ב).

העמקת התורה בקרבו של עם ישראל היא שתשיב לנו את אומץ הרוח הישראלית, ומתוכו את אומץ הלחימה. זקיפות קומה של תורה.

כשאין אמת - קשה להילחם. כשנקודת המבט הפרטית של כל אחד עומדת במרכז, ואין יכולת להכריע מה נכון, מה מוסרי, מה טוב ומה רע - ממילא אין יכולת למגר את האויב, שבעצם לא ברור בכלל שהוא אויב. במציאות שבה תפיסות פרוגרסיביות מחלחלות עמוק לתוכנו, כשאין אמת מידה לבחון על פיה אמת ושקר, התוצאה היא שגם קשה מאוד להאמין שאפשר לנצח. עצם הניצחון הוא לא מוסרי, שהרי אי אפשר להגדיר מי צודק. כך מתפוררת אירופה מול המון מוסלמי ששוטף אותה ומכלה אותה מבפנים, כשכל מנגנוני ההגנה שלה הושמדו בעטיין של תפיסות מוסר עקומות, חלושות, וחסרות ודאות שיש בכלל אמת.

כשאין אמת, המסקנה המתבקשת היא שאי אפשר להפסיק את הפגיעים. צריך ללמוד לחיות איתם. צריך להכיל אותם. אין שום פתרון. אין אמן בשום פתרון כי הוא קובע שצד אחד רע וצריך למגר ולסלק מן העולם - והגדרה כזו בלתי אפשרית. יש נרטיבים שונים. כל אחד והאג'נדה שלו. צריך ללמוד "לנהל את הסכסוך", לחיות עם המלחמה התמידית, אי אפשר לחסל אותה, אי אפשר להכריע מי רע ומי טוב. זו לא חולשה צבאית, זו חולשה מוסרית. התפרקות הוודאות פטוב, בצודק, במוסרי, בקב"ה.

על פגיעה בכבודם של ישראל, אפילו ללא הרוגים, יצא דוד המלך ע"ה למלחמת חורמה כנגד בני עמון. ביזוי של השליחים, גילוח זקנם וכריתת בגדיהם בלבד, הביאו למלחמה של צבא ישראל בבני עמון (ובארם שהצטרפו אליהם מאוחר יותר). להריגת ארבעים אלף פרשים והשמדת שבע מאות רכב, להחרבה של רבה, עיר הבירה של בני עמון, שנה בדיק לאחר המלחמה והריגת תושביה באכזריות, כדי "שייראו שאר האומות מלהילחם בישראל" (רלב"ג שמואל ב' י"ב, ל"א), "במגרה, ובחריצי הברזל, ובמגזרות הברזל, והעביר אותם במלכן. וכן יעשה לכל ערי בני עמון" (עמ' 508).

האם מוסרי להילחם בשיטות כאלה? לשלוח את צבא ישראל להשמיד מקום שממנו יוצאים מחבלים? לגרש ולפגוע, להרוס, או אף להרוג? "ענייני המלחמות, אי אפשר היה כלל, בשעה שהשכנים כולם היו זאבי ערב ממש, שרק ישראל לא יילחם, שאז היו מתקבצים ומכלים ח"ו את שאריתם. ואדרבא, היה מוכרח מאד גם להפיל פחד על הפראים, גם ע"י הנהגות אכזריות" (אורות הראייה ח"א עמ' ק).

אפילו רק מצד הגנת החיים הפשוטה נדרשת הרתעה. הרתעה צריכה לייצר פחד אמיתי וגדול אצל האויב, לא לפי הסטנדרטים המוסריים שלנו, אלא לפי הסטנדרטים של האויב. אויב אכזרי צריך לספוג שיטות אכזריות. הוא צריך להיפגע באותם תחומים שכוואבים לו, בין אם מדובר בהפקעת קרקעותיו, גירוש משפחתו, הרס הכפר, ואף הריגת כל קרוביו. אם דרכים אלו מסוגלות לייצר הרתעה אמיתית - הן מוסריות וצודקות, כדי להגן על החיים. אל מול אויב נדרשת הכרעה, הכרעה כזו שמסלקת מלב האויב את הרצון להילחם. הפעולה התקיפה, ואף האכזרית במידה הנדרשת, היא זו שתגרום להפסקת הלחימה בטווח הארוך, ולא הפעולה הרפה והמהוססת. מוזר שבכלל צריך להסביר את מה שכל בריון שכונתי מבין. מוזר שמוסר נוצרי, כזה שלא מסוגל להגדיר טוב ורע ולהאמין שניתן לכלות את הרע לחלל אלינו כ"כ עמוק, עד שיש צורך לחזור על ראשונות פשוטות כ"כ. "אין לנו כלל להתבושש באותן המלחמות אשר עשינו לצרכי תקומתנו, ובאותה המשטמה אשר